

## **2016. GADA ZIŅOJUMS PAR CILVĒKTIESĪBU SITUĀCIJU LATVIJĀ**

### **KOPSAVILKUMS**

Latvijas Republika ir daudzpartiju parlamentāra demokrātija. Likumdošanas vara pieder vienpalātas parlamentam (Saeimai). 2014. gada vēlēšanas, kurās tika ievēlēts parlaments 100 deputātu sastāvā, novērotāji uzskatīja par brīvām un taisnīgām.

Varas iestādes efektīvi kontrolēja drošības spēkus.

Kā būtiskākās problēmas cilvēktiesību jomā minamas neefektīva tiesu vara, vāja lielas nepilsoņu daļas integrācija, un vardarbība ģimenē. Ilgstoša tiesvedība bieži kavēja pieeju tiesu sistēmai; pat līdz nenozīmīgu lietu pirmreizējai izskatīšanai varēja paiet pieci mēneši. Nepilsoņi, kas sastāda aptuveni 12 procentus no kopējā iedzīvotāju skaita, naturalizējās lēni un nebija tiesīgi piedalīties vēlēšanās. Saskaņā ar 2014. gadā veiktu pētījumu, 32 procenti sieviešu valstī cieta no vardarbības ģimenē.

Citu cilvēktiesību problēmu vidū minama vāji attīstīta cietumu infrastruktūra un veselības aprūpes pieejamība ieslodzītajiem. Īpašumu atgriešana ebreju kopienai joprojām bija nepilnīga. Jauns likums, kas kriminalizē pretvalstiskas darbības varētu tikt izmantots runas brīvības ierobežošanai. Valsts atbalsts patvēruma meklētājiem un bēgļiem bija nepietiekams pamatvajadzību nodrošināšanai. Amatpersonas dažkārt iesaistījās koruptīvās darbībās. Sabiedrība uzskatīja, ka korupcija ir plaši izplatīta un amatpersonas reti kad tika sauktas pie atbildības. Lielākajai daļai cilvēku ar īpašām vajadzībām bija ierobežotas iespējas strādāt un saņemt veselības aprūpi, jo netika nodrošināti personīgie asistenti, vāji attīstītas infrastruktūras un specializētu programmu trūkuma dēļ. Joprojām tika ziņots par sabiedrības diskrimināciju pret etniskajām un cita veida minoritātēm, ieskaitot romu tautības cilvēkiem, kā arī lesbietēm, gejiem un transpersonām, biseksuālām un interseksuālām (LGBTI) personām.

Atsevišķos gadījumos varas iestādes sauca pie atbildības amatpersonas, kuras izdarījušas pārkāpumus, taču joprojām pastāvēja bažas par nesodāmību korupcijas gadījumos.

### **1.daļa. Cilvēka integritātes cienīšana, tostarp tiesības būt pasargātam no:**

**a. Patvaļīgas dzīvības atņemšanas un citām nelikumīgām vai politiski motivētām slepkavībām.**

Netika ziņots par to, ka varas iestādes vai to pārstāvji būtu izdarījuši patvaļīgas vai nelikumīgas slepkavības.

## **b. Pazušanas**

Netika ziņots par politiski motivētām pazušanām.

## **c. Spīdzināšanas un cita veida cietsirdīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas**

Likums aizliedz minētās darbības. Vasarā bija viens ziņojums par cietuma amatpersonas vardarbīgu izturēšanos pret ieslodzīto, kā rezultātā ieslodzītajam nodarīti smagi ievainojumi. Gada beigās lieta atradās izmeklēšanā.

## **Apstākļi ieslodzījuma vietās un aizturēšanas centros**

Nav bijuši ziņojumi par apstākļiem ieslodzījuma vietās vai aizturēšanas centros, kas radītu bažas par cilvēktiesību pārkāpumiem.

Fiziskie apstākļi: Cietumu sistēmas infrastruktūra ir novecojusi, taču kopumā nodrošina apmierinošus apstākļus un atbilst minimālajām starptautiskajām prasībām.

Veselības aprūpe cietumu sistēmā joprojām ir neadekvāta un ilgstoši netiek nodrošināts finansējums, kas novedis pie kritiska medicīniskā personāla trūkuma. Ieslodzījumu vietu pārvaldes amatpersonas ziņoja, ka 10 procenti veselības aprūpes amata vietu nav nokomplektētas, un brīdināja, ka liela daļa personāla tuvojas pensijas vecumam. Gada pirmajos astoņos mēnešos divi ieslodzītie izdarījuši pašnāvību.

Tiesībsarga birojs un Tieslietu ministrija saņēmuši ieslodzīto sūdzības par vispārējiem ieslodzījuma apstākļiem, veselības aprūpes pieejamību un verbālu vardarbību no darbinieku puses. Tiesībsarga birojs un Tieslietu ministrija konstatēja, ka lielākā daļu sūdzību ir nepamatotas. Tiesībsarga birojs norādīja, ka iepriekšējo divu gadu laikā sūdzību skaits ievērojami samazinājies.

Administrācija: Ieslodzījumu vietu pārvalde izmeklēja ticamus apgalvojumus par necilvēcīgiem apstākļiem un izmeklēšanas rezultātus dokumentēja sabiedrībai pieejamā veidā. Ieslodzījumu vietu apmeklējuma laikā Tiesībsargs arī apkopoja informāciju par sūdzībām.

Neatkarīga pārraudzība: Varas iestādes sniedza atļauju neatkarīgiem nevalstiskiem novērotājiem veikt pārraudzību. Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai apmeklēja valsts cietumus jūnijā.

Uzlabojumi: Atskaites gadā Ieslodzījumu vietu pārvalde turpināja uzlabot apstākļus ieslodzījumu vietās, lielākoties renovējot telpas, lai palielinātu apdzīvojamo telpu un uzlabotu ventilāciju un mākslīgo apgaismojumu. Ieslodzītie sāka saņemt valsts apmaksātu C hepatīta ārstēšanu. Ieslodzīto skaits šajā gadā samazinājās līdz 4301 personai, salīdzinājumā ar 6561 ieslodzīto 2012.gadā, pateicoties alternatīvo sodu piemērošanai, ieslodzīto atbrīvošanai par labu uzvedību un citiem pasākumiem, kas ļāva varas iestādēm slēgt vienu cietumu.

Ieslodzījumu vietu pārvalde arī risināja problēmas, kas saistītas ar ieslodzītiem ārvalstniekiem, kuru skaits augustā bija 118 personas. Apsardzes darbinieki saņēma brošūras, kurās skaidrots, kā izturēties pret ārvalstu ieslodzītajiem, un tika izveidoti interneta rīki un brošūras ārvalstu ieslodzītajiem, ar kuru palīdzību apgūt latviešu valodas pamatus.

2015. gadā kā pilotprojekts tika ieviesta elektroniskā uzraudzība, un gada pirmajos astoņos mēnešos 65 zema riska ieslodzītie tika atbrīvoti elektroniskās uzraudzības programmas ietvaros.

#### **d. Patvaļīgas arestēšanas vai aizturēšanas**

Satversme un likums aizliedz patvaļīgu arestēšanu un aizturēšanu, un varas iestādes kopumā ievēroja šos aizliegumus.

#### **Policijas un drošības sistēmas loma**

Valsts policija, Drošības policija un Valsts robežsardze atrodas Iekšlietu ministrijas pakļautībā. Pašvaldību policijas darbu kontrolē pašvaldības. Nacionālie bruņotie spēki, Militārais pretizlūkošanas dienests, Drošības dienests un Zemessardze atrodas Aizsardzības ministrijas pakļautībā. Valsts policija un Pašvaldības policijas spēki daļa atbildību par sabiedriskās kārtības uzturēšanu.

Valsts policija ir atbildīga par Kriminālizmeklēšanu, taču arī Drošības policija, Finanšu policija, Militārā policija, kā arī Ieslodzījumu vietu pārvalde un Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs ir tiesīgi to veikt. Drošības policija ir atbildīga par terorisma un citu iekšējo draudu apkarošanu. Nacionālie bruņotie spēki un Zemessardze ir galvenokārt atbildīgi par ārējo drošību.

Civilās varas iestādes saglabāja efektīvu kontroli pār drošības spēkiem, un valdības rīcībā bija iedarbīgi mehānismi, lai izmeklētu un sodītu par ļaunprātīgu amata izmantošanu un korupciju. Gada laikā nebija ziņojumu par nesodāmību drošības spēkos.

### **Arestēšanas procedūras un izturēšanās pret aizturētajiem**

Lielākajā daļā gadījumu, arestēšanu drīkst veikt pamatojoties uz apcietināšanas orderi, ko izsniegusi pilnvarota tiesu amatpersona. Izņēmums ir gadījumi, kas atsevišķi atrunāti likumā, piemēram, ja aizturēšanu veic policijas darbinieks nozieguma izdarīšanas brīdī, vai, ja aculiecinieks atpazīst aizdomās turamo, vai arī bēgšanas riska gadījumā. Likums nosaka, ka 48 stundu laikā prokuroram apcietinātais vai nu jāatbrīvo, vai jāizvirza apsūdzība, un tā jānodod tiesai. Kopumā varas iestādes ievēroja šo prasību. Parasti amatpersonas nekavējoties informēja aizturētos par tiem izvirzītajām apsūdzībām. Lai gan pastāv galvojuma sistēma, tā tika pielietota samērā reti, visbiežāk ekonomisko noziegumu gadījumos.

Aizturētajiem ir tiesības uz advokāta klātbūtni pratināšanas laikā, un tie parasti tika informēti par šīm tiesībām. Kopumā valsts nodrošināja advokātus mazturīgiem apsūdzētajiem. Varas iestādes atļāva aizturētajiem tūlītēju saziņu ar to ģimenes locekļiem. Nebija ziņojumu par to, ka aizdomās turamie būtu aizturēti bez tiesībām sazināties vai atrastos mājās arestā.

Pirmstiesas apcietinājums: Saskaņā ar likumu visnopietnāko noziegumu gadījumos pirmstiesas apcietināšana nedrīkst pārsniegt 15 mēnešus no pirmā lietas reģistrēšanas brīža. Maksimālais apcietināšanas laiks ir 21 mēnesis. Saskaņā ar Tieslietu ministrijas datiem vidējais ilgums no pirmā ieraksta izdarīšanas līdz pirmajam tiesas procesam ir 10 nedēļas krimināllietās un gandrīz 2 mēneši apelāciju lietās. Nevalstiskās organizācijas (NVO) turpināja izteikt bažas par pirmstiesas apcietinājuma ilgumu, lietu izskatīšanas atlikšanu un apsūdzības darbībām, kas mēdza paildzināt tiesvedību. Gada pirmo sešu mēnešu laikā Tiesībsarga birojs saņēma deviņas sūdzības par prokuroru veiktiem juridiskiem manevriem, kuru rezultātā tiesas prāvas ieilga.

Aizturētā iespējas apstrīdēt aizturēšanas likumību tiesā: Aizturētajiem ir tiesības apstrīdēt aizturēšanas likumību tiesā un tikt atbrīvotam un saņemt kompensāciju, ja tiek konstatēts, ka aizturēšana bijusi nelikumīga. Pagātnē aizturētie veiksmīgi apstrīdējuši aizturēšanu.

### **e. Taisnīgas un atklātas tiesas liegšanas**

Satversme un likums paredz neatkarīgu tiesu varu, un valdība kopumā ievēroja tiesu varas neatkarību. Satversme un likums nodrošina tiesības uz taisnīgu, atklātu tiesu, un vairums tiesnešu šīs tiesības ievēroja. Lielākā daļa tiesu spriedumu bija pieejamas tiešsaistē, lai gan daudzi citi tiesu dokumenti netika publicēti. Daudzi no materiāliem ir pamatīgi saīsināti (visbiežāk privātuma jautājumu dēļ), kas apgrūtina tiesu dokumentu meklēšanu tiešsaistē. Atsevišķos gadījumos tiesnešu lēmumu taisnīgums bija apšaubāms, un apvainojumi par korupciju tiesās bija plaši izplatīti, īpaši saistībā ar maksātnespējas lietām. Gada pirmo sešu mēnešu laikā Tiesībsarga birojs saņēma 18 sūdzības par ieilgušu tiesvedību, pārāk ilgu pirmstiesas aizturēšanu un aizturēšanu bez laicīgas apsūdzības uzrādīšanas.

### **Tiesas process**

Satversme un likums nodrošina tiesības uz taisnīgu un atklātu tiesu, un neatkarīgi tiesneši kopumā ievēroja šīs tiesības. Apsūdzētajiem ir tiesības uz nevainības prezumpciju, nekavējoties detalizēti tikt informētiem par tiem izvirzīto apsūdzību, kā arī vairumā gadījumos uz atklātu tiesas procesu bez nepamatotas novilcināšanas, tomēr lietas var tikt izskatītas arī slēgtā tiesas sēdē ar nolūku aizsargāt valsts noslēpumus vai nepilngadīgo intereses. Apsūdzētajiem ir tiesības piedalīties tiesas sēdēs un savlaicīgi konsultēties ar advokātu; šīs izmaksas sedz valsts, ja apsūdzētais ir mazturīgs.

Likums nodrošina tiesības uz pienācīgu termiņu un iespējām lietas aizstāvības sagatavošanai. Apsūdzētajiem ir tiesības iepazīties ar varas iestāžu rīcībā esošajiem pierādījumiem, konfrontēt lieciniekus, kas liecina pret tiem, uzaicināt lieciniekus un iesniegt pierādījumus savai aizstāvībai, atteikties liecināt vai atzīt vainu, kā arī iesniegt apelācijas sūdzību. Kopumā varas iestādes šīs tiesības ievēroja attiecībā uz visiem apsūdzētajiem.

Lielāko daļu lietu izskata tiesnesis vienpersoniski. Tiesvedība notiek latviešu valodā. Apsūdzētie, kas pietiekoši nepārvalda latviešu valodu, ir tiesīgi iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties tiesas procesā savā dzimtajā valodā ar tulka palīdzību.

Gan tiesībsargs, gan NVO izteica bažas par to, ka ilga tiesvedības novilcināšana bieži kavēja piekļuvi tiesu sistēmai. Saskaņā ar Tieslietu ministrijas viedokli, šī problēma bija visvairāk izteikta administratīvajās tiesās, kur pat līdz nenozīmīgu lietu pirmreizējai izskatīšanai varēja paiet pieci mēneši. Tieslietu ministrija pieņēma mērus, lai mazinātu neizskatītu lietu skaitu civiltiesās un krimināltiesās, tostarp pieņemot darbā papildu tiesnešus un vienmērīgāk sadalot lietas starp tiesām. Vidēji vienas civillietas izskatīšana Rīgas pilsētas tiesās ilga

11 mēnešus un piecus mēnešus rajona tiesās. Krimināllietas izskatīšana vidēji aizņēma četrus mēnešus Rīgas pilsētas tiesās un trīs mēnešus rajona tiesās.

Tieslietu ministrija turpināja darbu pie tiesu reformām, kas paredzēja pakāpenisku rajonu tiesu apvienošanu, lai tiesneši varētu specializēties, nejaušības principa ieviešanu lietu sadalījumā, lai mazinātu korupcijas iespējas, un tiesu noslodzes nevienlīdzības mazināšanu. Šīs reformas februārī tika ieviestas četru pilsētu tiesās, tādējādi ieviešot jauno sistēmu 20 procentos valsts tiesu.

### **Politiski ieslodzītie un aizturētie**

Nebija ziņojumu par politiski ieslodzītajiem vai aizturētajiem.

### **Civillietu tiesvedība un tiesiskās aizsardzības līdzekļi**

Likums paredz neatkarīgu un taisnīgu iztiesāšanu civillietās, kā arī iespēju personām iesniegt tiesā prasību par kompensācijas vai tiesiskās aizstāvības līdzekļu saņemšanu par cilvēktiesību pārkāpumiem. Privātpersonas ir tiesīgas iesniegt apelāciju Eiropas Cilvēktiesību tiesā lietās, kurās valsts, iespējams, pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību konvenciju. Kopumā varas iestādes ievēroja civilprocesu un izpildīja civiltiesas spriedumus.

### **Īpašuma restitūcija.**

Ebreju kopienu īpašumu restitūcija joprojām netika pilnībā pabeigta. Pārskata gada laikā valdība atdeva piecus Otrā pasaule kara laika ebreju īpašumus. Lai gan ebreju kopiena lēsa, ka apmēram 270 īpašumi būtu atdodami, ministrijas uzskata, ka šo īpašumu skaits ir daudz mazāks. Ebreju kopienas identificētie īpašumi bija kapsētas, bijušās sinagogas, skolas, slimnīcas un kultūras centri.

### **f. Patvaļīgas vai nelikumīgas iejaukšanās privājumā, ģimenē, privātajā dzīvē vai sarakstē**

Satversme un likums aizliedz šādas darbības, un nebija ziņojumu par to, ka varas iestādes šos aizliegumus neievērotu.

## **2. daļa. Cieņa pret pilsonisko brīvību, tai skaitā:**

### **a. Vārda un preses brīvību**

Satversme un likums nodrošina vārda brīvību, tai skaitā preses pārstāvjiem, taču likumā ir noteikti ierobežojumi, kas saistīti ar naida kurināšanu uz rases vai etniskās piederības pamata, kā arī aizliegums noliegt vai slavināt noziegumus

pret cilvēci un noteiktus kara noziegumus. Ir arī noteikti ierobežojumi vārda brīvībai saistībā ar valsts nacionālo drošību. Varas iestādes kopumā ievēroja likumu.

Vārda un izpausmes brīvība: Lai gan likums kopumā nodrošina vārda brīvību, nauda kurināšana uz rases vai etniskās piederības pamata un nepatiesas informācijas izplatīšana saistībā ar finanšu sistēmu tiek uzskatīta par noziegumiem. Likums aizliedz slavināt vai noliegt genocīdu, noziegumus pret cilvēci un kara noziegumus pret valsti, ko veikusi Padomju Savienība vai nacistiskā Vācija. Šo noteikumu pārkāpējiem draud piecu gadu cietumsods, piespiedu darbs vai naudas sods.

Aprīlī Saeima pieņēma krimināllikuma grozījumus, kas kriminalizē nevardarbīgas darbības, kas vērstas pret valsti vai kas apdraud tās “neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu vai iekārtu”. Likuma grozījumu kritiķi apgalvoja, ka grozījumi atvēl daudz vietas interpretācijai, kas varētu tikt izmantota, lai ierobežotu runas brīvību.

Novembrī Saeima pieņēma “skolotāju lojalitātes” grozījumus izglītības likumā ar virkni noteikumu skolotāju atļaušanai, ja konstatēts, ka skolotājs bijis “nelojāls pret Latvijas valsti” vai izplatījis “nepatriotiskas idejas” skolnieku vidū. Grozījumi nosaka, ka skolotāju pienākums ir audzināt “krietnus, godprātīgus un atbildīgus cilvēkus – Latvijas patriotus, stiprināt piederību Latvijas Republikai”. Krievu valodā runājošā sabiedrības pārstāvji uzskata, ka šie grozījumi var tikt izmantoti “raganu medībās” pret krievu skolām un skolotājiem.

Valsts policija uzsāka kriminālizmeklēšanu pret Latvijas Televīzijas ziņu raidījuma “Aizliegtā metode” žurnālisti pēc tam, kad viņa izlikās par Latvijas ierēdni, lai atklātu iespējamo korupciju valsts apbalvojumu piešķiršanā. Izmeklēšanas laikā tā brīža Valsts prezidenta kancelejas vadītājs pieprasīja policijai noklausīties žurnālistes telefona sarunas. Raidījuma vadītājs puda bažas vai telefona sarunu noklausīšanās un tik liela mēroga izmeklēšana bija nodarījumam atbilstoši finanšu ziņā. Latvijas Žurnālistu biedrības valde nosodīja šīs darbības kā “demokrātiskā sabiedrībā nepieņemamas”.

Policija uzsāka kriminālizmeklēšanu pret Krievijas aktīvistu Denisu Bartecki, kurš izveidoja tiešsaistes petīciju par valsts pievienošanu Amerikas Savienotajām Valstīm. Barteckis imitēja līdzīgu 2015. gadā izveidotu tiešsaistes petīciju, kas aicināja valsti pievienoties Krievijai, un tika par to sodīts ar sešiem mēnešiem ieslodzījumā par mēģinājumu likvidēt “Latvijas valstisko neatkarību”. Pārskata gada beigās apelācijas sūdzību šajā lietā turpināja izskatīta tiesa. Varasiestādes atcēla izsniegto pagaidu uzturēšanās atļauju izsūtītā Putina

kritiķa Mihaila Hodorkovska advokātei Jeļenai Lukjanovai pēc viņas komentāriem Latvijas Radio 4 par to, ka valsts ignorē un piespiedu kārtā asimilē valsts krieviski runājošos iedzīvotājus.

Preses un mediju brīvība: Neatkarīgie plašsaziņas līdzekļi aktīvi darbojās un izteica dažādus viedokļus ar nelieliem ierobežojumiem. Likums nosaka, ka nacionālajos un reģionālajos elektroniskajos medijos 65 procentiem no kopējā ētera laika jātiek raidītiem latviešu valodā, vai arī programmām jānodrošina dublāžu vai subtitrus latviešu valodā. Bija pieejams ļoti plašs programmu klāsts krievu valodā. Ierobežojumi attiecībā uz rasu naida kurināšanu, nepatiesas informācijas par finanšu sistēmu izplatīšanu, genocīda, noziegumu pret cilvēci un kara noziegumu pret valsti, ko veikusi Padomju Savienība vai nacistiskā Vācija slavināšanu vai noliegšanu attiecas arī uz drukātajiem un raidošajiem medijiem, grāmatu publicēšanu, kā arī tiešsaistes avīzēm un žurnāliem.

Martā valsts plašsaziņas līdzekļu regulators Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP) lūdza policijai identificēt personas, kas nopludināja konfidenciālu informāciju Latvijas Radio žurnālistei Vitai Anstratei, ko daudzi uzskatīja par NEPLP misijas un standartu pārkāpumu. Anstrate publiskoja iespējamo sabiedriskā medija Latvijas Televīzijas valdes kandidātu vārdus pirms šis saraksts tika oficiāli publiskots. Policijas nopratināšanas laikā Anstrate atteicās nosaukt sava ziņotāja vārdu, un galu galā lieta tika izbeigta.

Vardarbība un uzmākšanās: NVO apgalvoja, ka atsevišķi žurnālisti, kas ziņoja par imigrācijas un bēgļu jautājumiem, piedzīvoja pret viņiem vērstu apvainojošu uzmākšanos un verbālo vardarbību tiešsaistē no iedzīvotāju puses. Personas, kas pauda pozitīvu attieksmi pret patvēruma meklētājiem tika saukāti par “velkomistiem”.

Cenzūra un satura ierobežojumi: Martā Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūta Tīkla risinājumu daļa (NIC) apturēja Krievijas valdības finansētā ziņu kanāla *Sputnik* Latvijas vietni *sputniknews.lv*. NIC oficiālajā paziņojumā norādīts, ka vietne slēgta “tādu darbību dēļ, kas pārkāpj ES noteiktās sankcijas pret darbībām, ar ko tiek apdraudēta Ukrainas teritoriālā integritāte, suverenitāte un neatkarība”. Dažas stundas pēc lapas slēgšanas *Sputnik* izveidoja jaunu domēnu *sputniknews.lv.com*, ar informāciju latviešu, angļu un krievu valodās.

Aprīlī Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome paziņoja par ierobežojumiem Krievijas televīzijas kanāla *Rossija RTR* retranslācijai Latvijā uz sešiem mēnešiem par atkārotiem rasu naida kurināšanas likuma pārkāpumiem un par tendenciozas informācijas par Ukrainu pārraidīšanu. 2014.



gadā kanāls *Rossiya RTR* tika aizliegts līdzīgu iemeslu dēļ. Kanāls atsāka raidīšanu oktobrī.

Latvijas Žurnālistu asociācija izteica bažas par reģionālās preses neatkarību un dzīvotspēju. Atsevišķas pašvaldības piešķir finansējumu vietējām avīzēm par to pretī saņemot kontroli pār redakcijas darbu. Šīs kārtības dēļ citi neatkarīgie konkurenti bija spiesti pārtraukt savu darbību. Augustā reģionālā avīze *Bauskas dzīve* iesūdzēja tiesā Iecavas pašvaldību par to, ka tās subsīdijas konkurējošam izdevumam pārkāpa likumu. Pārskata gada beigās lieta vēl tika izskatīta.

Neslavas celšana/goda un cieņas aizskaršana: Pārskata gadā Rīgas Vidzemes rajona tiesa interneta ziņu portālam TVNET.LV piesprieda valstī pagaidām lielāko sodu par goda un cieņas aizskaršanu 129,873 eiro (\$143,000) apmērā par rakstu, kurā Latvijas Nacionālā opera un balets (LNOB) nosaukts par “Putina galma publisko namu”, pēc tam, kad LNOB izīrēja operas telpas krievu komponista Igora Krutoja dzimšanas dienas svinībām. Latvijas Žurnālistu asociācija kritizēja šo lēmumu, jo tas rada bīstamu precedentu, kas apdraud vārda brīvību.

## **Interneta brīvība**

Neskaitot *sputniknews.lv* darbības apturēšanu, valdība neierobežoja un nepārtrauca piekļuvi internetam, kā arī necenzēja tiešsaistes saturu, nebija arī ticamu ziņojumu, ka varas iestādes būtu pārbaudījušas elektroniskās sarakstes bez atbilstošām likumīgām pilnvarām. Saskaņā ar “Akamai Technologies” veikto pētījumu *State of Internet Q1 2016*. gada pirmajā kvartālā 95 procentiem iedzīvotāju bija pieeja internetam. Izteikumiem tiešsaistē tika piemēroti tādi paši ierobežojumi kā cita veida izteikumiem un plašsaziņas līdzekļiem.

## **Akadēmiskā brīvība un kultūras pasākumi**

Bija neliels skaits valstiski akadēmiskās brīvības vai kultūras pasākumu ierobežojumu. Tika ziņots, ka jūnijā KNAB it kā iesniedzis kriminālsūdzību pret pētnieci Līgu Stafecku, kura bija publicējusi kritizējošu pētījumu par KNAB vadību. Sūdzībā tika norādīts, ka Stafecka savā pētījumā izmantojusi klasificētu informāciju. Stafecka tika nopratināta policijā, taču apsūdzība netika izvirzīta. KNAB pārstāvji vēlāk noliedza šīs ziņas.

## **b. Mierīgas pulcēšanās un biedrošanās brīvību**

### **Pulcēšanās brīvība**

Satversme un likums nodrošina pulcēšanās brīvību, un varasiestādes kopumā ievēroja šīs tiesības praksē, taču bija daži ierobežojumi. Desmit dienas pirms demonstrācijas rīkošanas tās organizētājiem jāiesniedz pieteikums attiecīgajām varas iestādēm, taču atsevišķos gadījumos, kad šāds pieteikuma laika periods nav objektīvi iespējams, tas var tikt saīsināts līdz 24 stundām. Lai novērstu sabiedriskas nekārtības, atļaujas izsniegšana var tikt atteikta vai lēmums mainīts.

16. martā notika ikgadējais gājiens, lai pieminētu latviešu karavīrus, kas cīnījās Vācijas Waffen SS vienībās pret Padomju armiju Otrā pasaules kara laikā. Neoficiālajā gājienā piedalījās 800 cilvēku, to skaitā veterāni un viņu ģimenes. Gājienā piedalījās arī padsmis ultra labējie aktīvisti, kas pasākuma beigās nolika ziedus pie Brīvības pieminekļa, par spīti tam, ka organizatori lūdza viņus tajā nepiedalīties. Novērotāji atzīmēja, ka, neraugoties uz demonstrantu un viņu oponentu klātbūtni, gājiens norisinājās mierīgi. Ministru kabinets vienojās nepiedalīties pasākumā. Valsts iedzīvotāji gājienu kopumā uzskata par nacionālās identitātes un neatkarības cīnītāju piemiņas pasākumu, nevis nacisma slavinājumu. Gājienā netika izmantota nacistu simbolika un zīmotnes.

### **Biedrošanās brīvība**

Satversme un likums paredz biedrošanās brīvību, un varas iestādes ievēroja šīs tiesības praksē. Tomēr likums aizliedz komunistu, nacistu vai tādu organizāciju reģistrēšanu, kuras ir pārkāpj satversmi vai propagandē vardarbīgu varas gāšanu.

### **c. Reliģisko brīvību**

Skatiet Valsts departamenta *Starptautisko ziņojumu par reliģisko brīvību* interneta vietnē: [www.state.gov/religiousfreedomreport/](http://www.state.gov/religiousfreedomreport/).

### **d. Pārvietošanās brīvību, iekšēji pārvietotām personām, bēgļu un bezpavalstnieku aizsardzību**

Satversme un likums paredz pārvietošanās brīvību valsts ietvaros, tiesības uz izbraukšanu uz ārzemēm, emigrāciju un repatriāciju, un varas iestādes kopumā šīs tiesības ievēroja praksē, tostarp arī attiecībā uz valsts nepilsoņiem. Valdība sadarbojās ar ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos biroju (UNHCR) un citām humanitārām organizācijām, lai nodrošinātu aizsardzību un palīdzību bēgļiem, patvēruma meklētājiem, bezpavalstniekiem, un citām personām, kas saskaras ar līdzīgām problēmām.

### **Bēgļu aizsardzība**

Patvēruma pieejamība: Likumi paredz patvēruma vai bēgļa statusa piešķiršanu, un valsts ir izveidojusi sistēmu, kuras mērķis ir sniegt bēgļiem drošību. Kopumā šī sistēma bija pieejama un likumā paredzētajai kārtībai atbilstoša. Likums paredz patvēruma pieprasītājiem tiesības saņemt informāciju par patvēruma pieprasīšanas procedūrām sev saprotamā valodā. Latvijas Cilvēktiesību centrs, kas nodrošināja juridiskus pakalpojumus patvēruma meklētājiem, izteica bažas par to, ka patvēruma pieprasītājiem un bēgļiem ne vienmēr nekavējoties bija pieejami juridiskie pārstāvji, kas pārzinātu viņu situāciju.

Patvēruma meklētājiem bija iespēja iesniegt apelāciju tiesā par viņu pieteikuma noraidīšanu, un vasarā daži izmantoja šo iespēju. Personas, kuru patvēruma pieprasījums tika galīgi noraidīts, tika nosūtīti uz attiecīgajām tranzītvalstīm vai izcelsmes valstīm.

Droša izcelsmes valsts/ tranzītvalsts: Valsts kopumā neiztiesāja patvēruma lietas, pamatojoties uz pieteicēja izcelsmes valsti vai tranzītvalsti. Latvijai kā ES dalībvalstij ir saistoša Dublīnas regula III, kas dod varas iestādēm tiesības atgriezt patvēruma meklētājus, kas ieradušies no citām ES dalībvalstīm, pirmajā ES iebraukšanas valstī, izņemot ģimenes atkalapvienošanās gadījumos un citu humānu apsvērumu dēļ. Nebija ticamu sūdzību par to, ka varas iestādes ignorējušas ārkārtējus gadījumus vai regulāri atgrieztu patvēruma meklētājus valstīs, kurās vāji attīstīta patvēruma sniegšanas sistēma.

Nodarbinātība: Bēgļiem nepieciešamas latviešu valodas pamatzināšanas, lai tiktu pieņemti lielākajā daļā darbu valstī. Attiecīgi lielākajai daļai bēgļu ir grūti atrast darbu brīdī, kad tiem piešķirts oficiāls statuss.

Piekļuve pamatpakalpojumiem: Bēgļiem tika dota piekļuve sabiedriskajiem pakalpojumiem, tostarp pamatizglītībai, veselības aprūpei, tiesu/tiesvedības procedūrām un juridiskajai palīdzībai, tomēr valsts atbalsts trīs eiro (\$3.30) apmērā dienā patvēruma meklētājiem un 139 eiro (\$153) apmērā mēnesī bēgļiem tika kritizēts kā neadekvāts pamatvajadzību noseģšanai. Finansiālais atbalsts tika terminēts līdzko bēglis atrada darbu.

Ilgstoši risinājumi: Daži novērotāji pauda bažas, ka valdības centieni integrēt patvēruma meklētājus, kam piešķirts bēgļa statuss valstī, nebija pietiekami. Bēgļu pabalsti bija zem nabadzības sliekšņa. Kopš oktobra visi 23 bēgļi, kam piešķirts oficiāls statuss valstī ES mēroga bēgļu izvietšanas shēmā, pameta valsti.

Pagaidu aizsardzība: Valdība piešķīra alternatīvās aizsardzības statusu apmēram 35 indivīdiem, kas nekvalificējās bēgļu statusam.

## Bezpavalstnieki

Saskaņā ar UNHCR datiem 2015. gada vidū valstī atradās 262802 bezpavalstnieki. Valsts pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati liecināja, ka sākot ar jūliju valstī dzīvoja 178 bezpavalstnieki un 247104 “nepilsoņi”. Lai gan UNHCR ieskaitīja lielāko daļu no valsts nepilsoņiem bezpavalstnieku skaitā, valsts institūcijas tos uzskata par nepilsoņiem, jo lielākajai daļai ir tiesības naturalizēties likumā noteiktajā kārtībā. Par bezpavalstniekiem valdība uzskata personas bez ārvalstu pavalstniecības vai nepilsoņa statusa.

Bezpavalstnieki var saņemt pilsonību naturalizācijas kārtībā pēc tam, kad saņēmuši pastāvīgās uzturēšanās atļauju un likumīgi nodzīvojuši valstī vismaz piecus gadus. Nepilsoņi sastādīja aptuveni 12 procentus no kopējā iedzīvotāju skaita.

Nepilsoņi lielākoties ir slāvu izcelsmes personas, kas ieceļoja valstī padomju okupācijas laikā un to pēcteči, kuri neieguva pilsonību automātiski pēc tam, kad valsts atguva suverenitāti 1991. gadā. Tiem ir pastāvīgās uzturēšanās statuss, konsulārā aizsardzība ārzemēs, tiesības atgriezties valstī, tiesības saņemt visus valsts sociālos pabalstus. Viņiem ir arī tiesības uz nodarbinātību, izņemot dažus amatus valsts un privātajā sektorā, kas saistīti ar tieslietu sistēmu, likuma izpildi un nacionālo drošību. Būdami nepilsoņu statusā, viņi nav tiesīgi ne vēlēties pašvaldību vai nacionālās vēlēšanās, ne dibināt politisku partiju, ja tajā vismaz puse biedru nav valsts pilsoņi.

Likums nosaka kārtību kādā nepilsoņi var iegūt pilsonību. Daudzos gadījumos tā ietver latviešu valodas prasmju testu, kā arī zināšanu pārbaudi par valsts Satversmi un vēsturi. Saskaņā ar likumu noteiktas personas ir atbrīvotas no šo pārbaudījumu kārtošanas, tostarp personas ar īpašām vajadzībām un personas, kas beigušas vidusskolu, kurā vismaz 50 procenti no mācībām pasniegtas latviešu valodā. Noteiktos gadījumos likums pieļauj dubultpilsonību.

Valstī dzīvojošo nepilsoņu pieteikumu skaits pilsonības piešķiršanai joprojām bija zems. Līdz jūlija beigām valsts iestādes saņēma 614 naturalizācijas pieteikumu. 629 no pieteikumiem tika apstiprināti un 95 noraidīti, jo to iesniedzēji trīs reizes nenokārtoja eksāmenu vai neieradās uz to (vairākas lietas, kas izskatītas 2016. gadā, tika iesniegtas 2015. gada beigās).

2015. gada Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes veiktajā aptaujā 48 procenti aptaujāto nepilsoņu norādīja vajās latviešu valodas prasmes kā šķērslī naturalizācijas eksāmena nokārtošanai. Nepilsoņu sabiedriskajās aptaujās lielākā daļa respondentu, kas neplānoja naturalizēties, norādīja, ka papildus

valodas barjerai, iemesli nenaturalizēties ir arī politiski iebildumi pret šo prasību un tas, ka Latvijas pilsonība nav nepieciešama ceļošanai uz Krieviju un ES valstīm.

Atsevišķas NVO kritizēja valsts liegumu nepilsoņiem piedalīties municipālās vēlēšanās un atteikšanos samazināt to profesiju sarakstu, kurās nepilsoņi nav tiesīgi strādāt. Aktīvisti un opozīcijas politiķi arī sūdzējās par to, ka nepilsoņiem nav ļauts piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās.

### **3. daļa. Tiesības piedalīties politiskajos procesos.**

Satversme un likums nodrošina pilsoņiem tiesības mainīt valdību brīvās un taisnīgās, periodiskās, vispārējās un vienlīdzīgās vēlēšanās ar aizklātu balsošanu.

#### **Vēlēšanas un politiskā līdzdalība**

Pēdējās vēlēšanas: Starptautiskie novērotāji no Eiropas Drošības un Sadarbības Organizācijas Demokrātisko un cilvēktiesību institūciju biroja novērtēja 2014. gada oktobra parlamentārās vēlēšanas, kurās tika ievēlēti 100 Saeimas deputāti, kā brīvas un taisnīgas. Saskaņā ar ziņojumu vēlēšanas norisinājās demokrātiskā un plurālistiskā vidē ar minimāliem pārkāpumiem un sniedza vēlētajiem patiesu izvēli.

Politiskās partijas un politiskā līdzdalība: Pilsoņi var neierobežoti veidot politiskas partijas. Likums aizliedz valsts nepilsoņiem veidot politiskas partijas, ja tajās vismaz puse biedru nav valsts pilsoņi. Vēlēšanu likums aizliedz personām, kas pēc 1991. gada turpināja aktīvi darboties komunistiskajā partijā vai citās propadomiskās organizācijās, vai kas strādājušas tādās iestādēs kā bijusī Padomju Valsts drošības komiteja, ieņemt amatus valsts pārvaldē.

Sieviešu un minoritāšu līdzdalība: Nav likumu, kas ierobežotu sievietes un minoritāšu līdzdalību politiskajos procesos, un sievietes un minoritātes izmantoja šo iespēju. Aptuveni 12 procenti no kopējā valsts iedzīvotāju skaita (36 procenti no iedzīvotājiem, kas pārstāv etniskās minoritātes) bija nepilsoņi, kas nevarēja piedalīties vēlēšanās un kuriem nebija pārstāvniecības valdībā.

#### **4. daļa. Korupcija un caurskatāmības trūkums valdībā**

Likums paredz kriminālu sodāmību par korupciju amatpersonu vidū, taču varas iestādes šo likumu neievieša pietiekami efektīvi praksē. Amatpersonas dažkārt iesaistījās koruptīvās darbībās un sabiedriskās aptaujas turpināja uzrādīt, ka sabiedrība uzskata, ka korupcija eksistē visos valsts iekārtas līmeņos, un

amatpersonas reti kad tika sauktas pie atbildības. Saskaņā ar Eiropas Komisijas un Eurobarometra ziņojumu šajā gadā 73 procenti no iedzīvotājiem uzskatīja, ka korupcija bija plaši izplatīta. Kādā citā aptaujā secināts, ka 67 procenti iedzīvotāju uzskatīja, ka ir pieņemami pasniegt dāvanu sabiedriskam darbiniekam, apmaiņā pret pakalpojumu dāvanas devējam.

KNAB ir galvenā iestāde, kas atbildīga par korupcijas apkarošanu. Valsts amatpersonas un NVO pārstāvji izteica bažas par to, ka atklātais konflikts, kas turpinājās starp KNAB augstākstāvošajām amatpersonām, ir negatīvi ietekmējis iestādes spēju pildīt savu uzdevumu.

Korupcija: NVO pauda bažas, ka valsts amatpersonu apsūdzēšanā un notiesāšanā galvenais uzsvars tika likts uz nelieliem pārkāpumiem, nevis liela apmēra korupciju. Līdz jūlija beigām KNAB rekomendēja uzsākt 11 krimināllietas 31 personas apsūdzībai. Gada pirmajā pusē uzsāktas 12 jaunas lietas, salīdzinot ar sešām šajā pašā laika posmā 2015. gadā. Jūnijā KNAB Ģenerālprokuratūras birojam nosūtīja valsts dzelzceļa kompānijas Latvijas Dzelzceļš valdes priekšsēdētāja Uģa Magoņa lietu par iespējamu kukuļa 550000 eiro (\$550,000) apmērā pieņemšanu. Pēc 2 mēnešu ieslodzījuma 2015. gadā, Magone iemaksāja drošības naudu un līdz tiesai atradās brīvībā. Gada beigās lieta joprojām atradās izmeklēšanā.

Finanšu informācijas sniegšana: Valsts amatpersonu pienākums ir iesniegt ikgadējo ienākumu deklarāciju. Deklarācijas ir publiski pieejamas un tika piemēroti sodi par nepienācīgu šī pienākuma izpildi. Varas iestādes minētajās deklarācijās izmeklēja pārkāpumus, savukārt NVO sūdzējās par deklarāciju efektīvas uzraudzības trūkumu. KNAB ir atbildīgs par valsts amatpersonu darbībām šajā jomā un interešu konflikta novēršanas likuma ieviešanu. Gada pirmajos sešos mēnešos KNAB piesprieda sodu 83 personām 9195 eiro (\$10,100) apmērā un izteica aizrādījumus vairākiem citiem par interešu konflikta neievērošanu. Lielākā daļa pārkāpumu saistīti ar ienākumu deklarāciju neiesniegšanu, ierobežojumu amatu savienošanas kārtībā un komercdarbībā neievērošanu.

Informācijas pieejamība sabiedrībai: Likums nodrošina valsts iestāžu informācijas pieejamību sabiedrībai, un kopumā valsts iestādes sniedza pilsoņiem, nepilsoņiem un ārzemju plašsaziņas līdzekļiem pieprasīto informāciju.

NVO, tostarp Latvijas Cilvēktiesību centrs, kritizēja Valsts valodas centra centienus ierobežot valsts iestādēm izplatīt drukātus materiālus citās valodās kā vienīgi latviešu, tostarp krieviski un angļiski. Valsts valodas centra inspektori piešķīra brīdinājumus un soda naudu no 30 līdz 50 eiro (\$33 līdz \$55) apmērā

par rakstiskiem materiāliem citās valodās bez atbilstoša tulkojuma latviešu valodā. NVO gan norādīja, ka gada laikā inspektori piesprieduši tikai 160 sodus salīdzinājumā ar 708 sodiem 2015. gadā.

### **5. daļa. Valsts amatpersonu attieksme pret starptautisko un nevalstisko izmeklēšanu cilvēktiesību pārkāpumu jautājumos**

Vietējās un starptautiskas cilvēktiesību organizācijas darbojās lielākoties bez valdības ierobežojumiem, izmeklējot un publicējot iegūtos datus cilvēktiesību lietās. Valsts amatpersonas tikās ar NVO, bieži ar tām sadarbojās un reaģēja uz to viedokļiem un pieprasījumiem.

Valsts cilvēktiesību institūcijas: Tiesībsarga biroja pienākums ir pārraudzīt varas iestāžu rīcību cilvēktiesību pārkāpumu gadījumos. Valsts iestādes, kuras birojs uzrauga, sadarbojās ar tiesībsargu, un nenotika tieša iejaukšanās no valdības vai partiju puses.

NVO turpināja kritizēt Tiesībsarga biroju, sakot, ka tam trūkst institucionālo pilnvaru un kapacitātes izmeklēt un uzsākt atbilstošas darbības saistībā ar apsūdzībām par diskrimināciju. Tās sūdzējās, ka birojs bieži izcēla daudzus jautājumus, kuros nesekoja aktīva turpmākā rīcība. Saskaņā ar likumu birojs publicēja gada pārskatu, kurā apraksta savu darbību un sniedz ieteikumus valdībai.

Saeimas pastāvīgā cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisija tikās katru nedēļu Saeimas sanāksmju laikā. Tā izskatīja ar cilvēktiesībām saistītās iniciatīvas, taču kopumā koncentrējās uz sabiedrisko mediju politiku.

### **6. daļa: Diskriminācija, sociālā neiecietība un cilvēku tirdzniecība**

#### **Sievietes**

Izvarošana un vardarbība ģimenē: Likumā noteikts, ka izvarošana ir krimināls pārkāpums, un varas iestādes piemēroja šo likumu praksē. Laulātā izvarošana netiek izšķirta kā atsevišķs noziegums, taču tā skaidri tiek uzskatīta par izvarošanu “vainu pastiprinošos apstākļos”. Taču saskaņā ar Tieslietu ministrijas datiem valstī vēl nekad nav ierosināta lieta par laulātā izvarošanu. Par izvarošanu paredzēto kriminālsodu amplitūda bija sākot ar brīvības atņemšanu no četriem gadiem līdz mūža ieslodzījumam atkarībā no nozieguma rakstura, upura vecuma, noziedznieka kriminālās vēstures un upura atkarības no noziedznieka. Līdz jūnija beigām prokurori izvirzīja 43 izvarošanas apsūdzības. 14 gadījumos upuri bija jaunāki par 16 gadiem. Policijai ir pienākums uzsākt izmeklēšanu, ja saņemts ziņojums par izvarošanas gadījumu.

Saskaņā ar ES Pamattiesību aģentūras pēdējo pieejamo pētījumu, kas veikts 2014.gadā, valstī 32 procenti sieviešu bija saskārušās ar fizisku vai seksuālu vardarbību no savu partneru puses. Vardarbība ģimenē ir vainu pastiprinošs faktors noteiktos kriminālos noziegumos. Pastāv sodi par pat "nelielu" miesas bojājumu nodarīšanu, ja upuris un vainīgais ir laulātie, bijušie laulātie vai civilpartneri. Vardarbība ģimenē joprojām bija nozīmīga problēma, un varas iestādes izmeklēja vairākas lietas. NVO Resursu centrs sievietēm "Marta" (Martas centrs) gada pirmajos deviņos mēnešos saņēma sūdzības no 245 sievietēm.

Likums ļauj ģimenes vardarbībā cietušajiem pieprasīt, lai policija pieņem lēmumu par varmākas nošķiršanu, un nosaka, ka policijai un tiesnešiem jāreaģē uz šo pieprasījumu vienas darba dienas laikā. Likums uzliek par pienākumu vainīgajam atstāt mājokli, kurā dzīvo upuris. Likums nosaka arī plašāku vardarbības definējumu, ietverot fizisko, seksuālo, psiholoģisko un emocionālo vardarbību, un piešķir tiesām tiesības izņemt no vardarbīgām ģimenēm neaizsargātus un ļaunprātīgi izmantotus bērnus, ja vecāki vai aizbildņi to nespēj vai arī paši ir šīs vardarbības izraisītāji.

Gada pirmajos deviņos mēnešos tiesa izsniedza 602 pagaidu aizsardzības orderu; pirmajos sešos mēnešos policija izsniedza 42 lēmumus par nošķiršanu, un varas iestādes uzsāka 33 krimināllietas par nošķiršanas lēmumu pārkāpšanu. NVO sūdzējās, ka atsevišķos ģimenes vardarbības gadījumos policija nevēlējās uzsākt nekādas darbības. Dažos gadījumos policija nespēja atrast iespējamo vainīgo. Bija gadījumi, kad policija lūdza upurus pašus uzmeklēt un paziņot uzbrucējam par lēmumu par nošķiršanu. Citos gadījumos policija vilcinājās izlikt vainīgos no mājām, neskatoties uz nošķiršanas lēmumu. NVO arī kritizēja policiju par to, ka vainīgie netika arestēti līdz brīdim, kad upuris parakstīja nepieciešamos dokumentus, lai gan policijas darbinieki bija vardarbības liecinieki. Saskaņā ar Martas centra datiem gada laikā tiesas noraidījušas divus lūgumus par nošķiršanu.

Nebija valsts finansētu patvērumu, kas īpaši paredzētas sievietēm, kas cietušas no vardarbības. Sievietes, kas cietušas no vardarbības, meklēja palīdzību ģimenes krīzes centros. Taču minēto centru ietilpība bija ierobežota. Valstī bija viena valsts finansēta krīzes telefonlīnija vardarbības upuriem un vairāki NVO krīzes dienesti, taču neviens no tiem nebija speciāli paredzēts izvarošanas un uzbrukumu upuriem. Vairākas NVO uzturēja interneta vietnes, kas sniedza informāciju un juridisku palīdzību no vardarbības cietušām sievietēm. Kopš augusta Martas centrs bija nodrošinājis juridisko palīdzību un konsultācijas 85 sievietēm.



Seksuālā uzmākšanās: Darba likums aizliedz seksuālu uzmākšanos, taču tā bija visai izplatīta darba vietās. Upuriem ir tiesības iesniegt sūdzību Tiesībsarga birojam un Valsts darba inspekcijai. 2015. gadā Tiesībsarga birojs nav saņēmis nevienu sūdzību par seksuālu uzmākšanos, bet Martas centrs saņēma vienu sūdzību. NVO ziņoja, ka policijas procedūras un metodes iebiedējušas atsevišķas sievietes, un dažām trūka pārliecības par tiesībsargājošo iestāžu spēju veiksmīgi saukt noziedzniekus pie atbildības. Arī kultūras faktori atturēja sievietes iesniegt sūdzības par seksuālu uzmākšanos.

Reproduktīvās tiesības: Varas iestādes atzina pāru un privātpersonu tiesības brīvi un atbildīgi pašiem lemt par bērnu skaitu, vecumu intervālu starp bērniem un to dzimšanas laiku, kā arī uzturēt reproduktīvo veselību, un iegūt informāciju un līdzekļus, lai spētu to darīt, bez diskriminācijas, piespiešanas vai vardarbības.

Diskriminācija: Sievietēm ir tāds pats juridiskais statuss un tiesības kā vīriešiem, ieskaitot ģimenes, reliģijas, darba, īpašuma, pilsonības un mantojuma tiesības. Likums aizliedz diskrimināciju darba vietā. Tika ziņots par diskrimināciju pret sievietēm nodarbinātības un atalgojuma jomās (skatīt 7.d. sadaļu).

## **Bērni**

Dzimšanas reģistrācija: Pilsonība tiek pārmantota no vecākiem, un tikai vienam no vecākiem jābūt Latvijas pilsonim, lai nodotu pilsonību savam bērnam. Bērni, kas dzimuši valstī vecākiem, no kuriem viens ir pilsonis un otrs nepilsonis, saskaņā ar likumu piedzimstot iegūst pilsonību.

Nepilsoņu bērni, kas dzimuši valstī, var tikt nekavējoties reģistrēti pilsonības saņemšanai, ja to pieprasa viens no vecākiem. Saskaņā ar valsts datiem, pārskata gadā 99 procenti šādu jaundzimušo automātiski saņēma pilsonību. Bērnu-nepilsoņu skaits salīdzinājumā ar 2015. gadu samazinājās par 10 procentiem. Jūlijā valstī bija 6301 bērns-nepilsonis, ieskaitot 4816 bērnus, kas jaunāki par 15 gadiem.

Vardarbība pret bērniem: Vardarbība pret bērniem bija problēma. Likums definē, kas ir fiziska un emocionāla vardarbība pret bērnu. Sodis par nepilngadīgas personas pāvedināšanu ir brīvības atņemšana uz laiku no četriem gadiem līdz mūža ieslodzījumam. Valsts policija var uzsākt kriminālizmeklēšanu pret personu, kas pastrādājusi seksuālu vardarbību bez sūdzības saņemšanas, ja upuris ir jaunāks par 16 gadiem. Policija efektīvi piemēroja likumus praksē, kas cīnās pret bērnu ļaunprātīgu izmantošanu, lai gan NVO norādīja, ka koordinācija starp bērnu tiesību aizsardzībā iesaistītajām institūcijām bija vāja.

Gada pirmajos astoņos mēnešos Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija organizēja četras valsts mēroga uzticības tālruņa kampaņas. Inspekcija saņēma 27086 zvanus un sniedza 12934 konsultācijas, atbildot uz jautājumiem par emocionālas, fiziskas vai seksuālas vardarbības gadījumiem pret bērniem (pārējie zvani bija saistīti ar psiholoģiska rakstura konsultācijām). Gada pirmajos deviņos mēnešos Inspekcija izmeklēja 135 bērnu tiesību pārkāpumu gadījumus.

2015. gadā nevalstiskās organizācijas un citi novērotāji kritizēja mazos sodus, kas piespriesti atsevišķās vardarbības pret bērniem lietās. Piemēram, 2015. gadā diviem vīriešiem par “mazgadīgā pavešanu netiklībā” tiesa piesprieda piespiedu darbu. Vēlāk Kurzemes apgabaltiesa mainīja spriedumu, pamatojoties uz atzinumu, ka daži noteikumi nav tikuši ievēroti, un nosūtīja lietu uz Liepājas pilsētas tiesu, kur tika uzsākta atkārtota krimināllietas izskatīšana.

Piespiedu un agrās laulības: Minimālais pieļaujamais vecums laulības reģistrēšanai ir 18 gadi. Likumīga laulība līdz 18 gadu vecumam ir iespējama tikai ar vecāku atļauju un ar nosacījumu, ka viens no partneriem ir vismaz 16 gadus vecs, bet otram ir vismaz 18 gadi.

Bērnu seksuālā izmantošana: Likums aizliedz bērnu seksuālu izmantošanu komerciālos nolūkos, bērnu pārdošanu, bērnu piedāvāšanu vai iesaistīšanu bērnu prostitūcijā un darbības, kas saistītas ar bērnu pornogrāfiju. Varas iestādes kopumā nodrošināja likuma izpildi.

Minimālais pieļaujamais vecums, kad personas tiek uzskatītas par dzimumpilngadību sasniegušām un spējīgām vienoties par seksuālām darbībām ir 16 gadi. Bērnu pornogrāfijas iegāde, demonstrēšana, pavairošana vai izplatīšana ir sodāma ar līdz pat trim gadiem cietumsoda. Nepilngadīgas personas iesaistīšana pornogrāfijas radīšanā ir sodāma ar līdz pat 12 gadiem ieslodzījumā atkarībā no bērna vecuma.

Bērnu nodošana aprūpei institūcijām: Tiesībsargs un vairākas NVO izteica bažas par bērnu namu izmantošanu, neskatoties uz to, ka likumā noteikts, ka "ikvienam bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē". 1460 bērnu joprojām dzīvoja bērnu namos, salīdzinot ar 1589 bērniem 2015. gadā. Apmēram 6200 bērnu dzīvoja audžu ģimenēs vai cita veida ģimenes vidē, piemēram grupu mājās.

Gada pirmajos deviņos mēnešos Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija ziņoja par 13 fiziskās, seksuālās, vai emocionālās vardarbības gadījumiem

internātskolu bērniem ar īpašām vajadzībām skolnieku vidū. Inspekcija uzskatīja, ka reālais vardarbības gadījumu skaits bija daudz lielāks, taču par tiem netika ziņots neregulāru sociālo darbinieku vizīšu un ierobežotu novērošanas iespēju dēļ.

Starptautiskā bērnu nolaupīšana: Valsts ir Hāgas 1980. gada konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem dalībniece. Vairāk informācijas skatiet Valsts departamenta *Ziņojumā par vecāku veikto starptautisko bērnu nolaupīšanu* vietnē [travel.state.gov/content/childabduction/en/legal/compliance.html](http://travel.state.gov/content/childabduction/en/legal/compliance.html).

## **Antisemitisms**

Centrālais statistikas birojs un Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde ziņoja, ka 8659 no valsts iedzīvotājiem ir ebreji, taču saskaņā ar Ebreju kopienu padomes aprēķiniem ebreju kopiena sastāda no 6200 līdz 11000 personu. Netika ziņots par antisemitiskiem uzbrukumiem personām, taču daži antisemitiski starpgadījumi un publiskas atsauces uz stereotipiem turpināja parādīties internetā un atsevišķos galēji labējos grupējumos. Vienā gadījumā augsti stāvoša amatpersona 18. marta intervijā norādīja, ka “gudri” ebreji izmanto esošos likumus, lai izvairītos no apsūdzībām kriminālkodeksa pārkāpumos par valsts neatkarības apšaubīšanu.

Varas iestādes nosodīja antisemitismu un reaģēja un antisemitiskiem gadījumiem. Ebreju kopienas pārstāvji uzsvēra pozitīvo sadarbību ar valsts pārstāvjiem un iestādēm. Ebreju kopienas pārstāvji, valsts amatpersonas un ārzemju diplomāti apmeklēja 4. jūlija Holokausta piemiņas ceremoniju Rīgā. 29. novembrī valsts prezidents Raimonds Vējonis un Saeimas spīkere Ināra Mūrniece teica uzrunu piemiņas pasākumā, pieminot 25000 galvenokārt latviešu un vācu ebreju nogalināšanu nacistiskās Vācijas okupācijas laikā 1941. gada novembrī un decembrī.

## **Cilvēku tirdzniecība**

Skatiet Valsts departamenta gada ziņojumu par cilvēku tirdzniecību šajā vietnē [www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/](http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/).

## **Personas ar īpašām vajadzībām**

Likums aizliedz diskrimināciju pret personām ar fiziskiem, kustību, intelektuāliem vai mentāliem traucējumiem tādās jomās kā nodarbinātība, izglītība, medicīniskās aprūpes pieejamībā vai citu valsts dienestu pakalpojumu sniegšana, un valsts institūcijas kopumā šos noteikumus ievēroja. Likums

nodrošina piekļuvi gaisa pasažieru pārvadājumiem un cita veida transportam, un gada laikā valsts un pašvaldību iestādes daļēji ieviesa šo likumu praksē.

Likums nosaka sabiedrisko ēku pieejamību personām ar īpašām vajadzībām, tomēr vairums ēku tiem nebija pieejamas. NVO kritizēja varas iestādes par šo noteikumu nerealizēšanu dzīvē. NVO "Apeirons" ziņoja, ka apmēram 80 procenti jaunu un atjaunotu ēku nebija pieejamas personām ar īpašām vajadzībām, un tikai 2 procenti no visām ēkām bija pilnībā pieejamas. Valsts kontrole un NVO kritizēja tiesību aktus un noteikumus, kas reglamentē valsts noteiktos asistenta pakalpojumus cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

NVO tā pat kritizēja kavēšanos deinstitucionalizācijas reformu ieviešanā, kā rezultātā gada beigās kā pēdējais termiņš, kad lielākā daļa personu ar garīga rakstura traucējumiem pamestu valsts institūcijas, netiktu ievērots. NVO sūdzējās par neskaidrām sociālo pakalpojumu saņemšanas procedūrām un sociālo darbinieku lomu.

Likums nodrošina papildu atbalstu bērniem ar īpašām vajadzībām, nodrošinot tiem un to aprūpētājiem bezmaksas sabiedriskā transporta pakalpojumus. Likums arī paredz bērnu ar īpašām vajadzībām ģimenēm valsts apmaksātas konsultācijas. Bērni ar īpašām vajadzībām apmeklēja skolu; vairākums mācījās specializētās skolās. Lai gan bērni ar īpašām vajadzībām var apmeklēt parastās skolas, kas ir pielāgotas viņu vajadzībām, ļoti neliels skaits skolu ārpus Rīgas ir tam piemērotas. Valsts skolās nodrošināja asistentu pakalpojumus bērniem ar īpašām vajadzībām.

Lai gan veselības un nodarbinātības pakalpojumi tiek nodrošināti atbilstoši likumam, NVO uzskatīja, ka lielākajai daļai cilvēku ar īpašām vajadzībām bija ierobežot piekļuve nodarbinātībai un veselības aprūpei, jo trūka asistentu pakalpojumu sniedzēju, infrastruktūra joprojām ir neattīstīta, un nav šādiem cilvēkiem īpaši pielāgotu programmu. NVO pauda bažas par tehnisko palīgierīču iepirkuma pakalpojumu, kas neļauj cilvēkiem ar īpašām vajadzībām pašiem izvēlēties sev nepieciešamo aprīkojumu, piemēram, ratiņkrēslus.

### **Nacionālās/rasu/etniskās minoritātes**

Likums aizliedz uz rases piederību balstītu diskrimināciju. Minoritāšu grupas pārstāvošās NVO apgalvoja, ka par nacionālo minoritāšu diskrimināciju un uzmākšanos tām netika pienācīgi ziņots varas iestādēm. Līdz jūlija beigām Tiesībsarga birojs bija saņēmis divas rakstiskas sūdzības par rases vai etnisko diskrimināciju. Tiesībsarga birojs un Latvijas Cilvēktiesību birojs ziņoja par vairākām sūdzībām, kas saņemtas no ārvalstu studentiem par diskrimināciju, un

uzsāka izmeklēšanu par ieejas aizliegumu ārzemniekiem nakts klubos un bāros pamatojoties tikai uz viņu nacionalitāti.

Gada pirmajos septiņos mēnešos policija uzsāka sešas krimināllietas par etniskā vai rasu naida kurināšanu. Sūdzības lielākoties bija par naidu kurinošiem izteikumiem internet.

Romu kopiena turpināja piedzīvot plašu sabiedrības diskrimināciju, kā arī augstu bezdarba un analfabētisma līmeni. Saskaņā ar Valsts pilsonības un migrācijas pārvaldes datiem, valstī dzīvoja 7545 romu. Novērotāji kritizēja nacionālo rīcības plānu Romu kopienas bezdarba un izglītības problēmu risināšanai, apgalvojot, ka plānam trūkst pienācīga finansējuma, un ka tas ir nepietiekams, lai spētu būtiski uzlabot Romu kopienas dzīves apstākļus. 2015. gada pētījums par romiem Latvijā norādīja zemos sasniegumus izglītībā romu vidū – gandrīz 40 procenti intervēto bija pametuši mācības pamatskolā – kā svarīgāko iemeslu augstajam bezdarba līmenim. Saskaņā ar pētījuma datiem, 68 procenti romu ir bezdarbnieki. Centrālais statistikas birojs norāda, ka 85 procenti romu ir mācījušies pamatizglītības iestādē; mazāk par vienu procentu romu ir ieguvuši augstāko izglītību.

### **Vardarbība, diskriminācija un cita veida neiecietība, kas balstīta uz seksuālo orientāciju un dzimuma identitāti**

Valsts pretdiskriminācijas tiesību akti tieši neaizliedz diskrimināciju, kas balstīta uz personas seksuālo orientāciju vai dzimuma identitāti, taču darba likumā šāda veida diskriminācija ir atsevišķi minēta. NVO izteica bažas par to, ka krimināllikumā nav paredzēta skaidri definēta aizsardzība pret naida kurināšanu un vardarbību pret personām to seksuālās orientācijas un dzimuma identitātes dēļ.

Tiesībsarga birojs saņēma vienu sūdzību par iespējamu diskrimināciju uz seksuālās orientācijas vai dzimuma identitātes pamata. Februārī Rīgas sabiedriskais transporta pakalpojumu uzņēmums Rīgas Mikroautobusu satiksme organizēja Valentīndienas kampaņu “Maksā ar skūpstu”, kuras laikā pāri varēja “norēķināties” par braucienu ar skūpstu viens otram. Kampaņa bija paredzēta “mīlošiem pāriem – viņam un viņai”. LGBTI pārstāvji iesniedza sūdzību Tiesībsarga birojam par kampaņas diskrimināciju pret homoseksuāliem pāriem. Tiesībsarga birojs secināja, ka kampaņa bija diskriminējoša, un aicināja nākotnes kampaņas veidot iekļaujošākas neatkarīgi no pasažieru seksuālās orientācijas.

LGBTI pārstāvji gada pirmo deviņu mēnešu laikā nesaņēma ziņojumus par vardarbību vai īpašiem diskriminācijas piemēriem un uzsvēra, ka sabiedrības

attieksme ir uzlabojusies. Tomēr viņi norādīja, ka neiecietība pret LGBTI personām un diskriminācija pret tām bija plaši izplatīta un par to netika ziņots. Saskaņā ar jaunākajiem aptaujas datiem (no 2014. gada), ko veica tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 61 procentam respondentu bija negatīva attieksme pret LGBTI kopienu.

NVO “Mozaīka” turpināja paust bažas par 2015. gada “tikumības pantu” izglītības likumā, kura mērķis ir nodrošināt “ētisku izglītības” sistēmu, kas atbilst Satversmes vērtībām, īpaši attiecībā uz laulībām un ģimeni. “Mozaīka” uzskatīja, ka tikumības pants rosināja skolās pašcenzūru un aizliedza skolotājiem pievērsties LGBTI jautājumiem.

## **7. daļa. Darbinieku tiesības**

### **a. Apvienotās brīvība un tiesības uz darba koplīgumu**

Likums nodrošina tiesības darbiniekiem dibināt un apvienoties neatkarīgās arodbiedrībās, slēgt darba koplīgumu un organizēt likumam atbilstošus streikus. Likums aizliedz arodbiedrību diskrimināciju un darba devēju iejaukšanos arodbiedrību funkcijās, kā arī nodrošina atjaunošanu darbā pēc darbinieka nelikumīgas atlaišanas, ieskaitot atlaišanu par darbību arodbiedrībā.

Pastāvēja vairāki šo tiesību ierobežojumi. Dienējošām militārpersonām nav atļauts dibināt arodbiedrības vai būt to biedriem. Lai gan likums paredz tiesības streikot, ir aizliegti streiki sektoros, kas saistīti ar sabiedrisko drošību, kā arī ir aizliegts streikot tādām svarīgām profesijām kā tiesnešiem, prokuroriem, policijas darbiniekiem, ugunsdzēsējiem, robežsargiem, valsts drošības iestāžu darbiniekiem, ieslodzījuma vietu uzraugiem un militārpersonām. Likums aizliedz "solidaritātes" streikus darbiniekiem, kurus tieši nesaista darba līgums, kas noslēgts starp streikotājiem un to darba devēju – šo ierobežojumu kritizēja vietējās darba tiesību organizācijas. Likums paredz arbitrāžas mehānismus, ko augstāk minētie darbinieki var izmantot streika vietā.

Varas iestādes kopumā piemēroja atbilstošo darba tiesību likumdošanu. Resursi, pārbaudes un problēmu risināšana bija atbilstoši. Sodi par pārkāpumiem svārstījās robežās no vairākiem simtiem līdz vairākiem tūkstošiem eiro, tomēr tie nebija pietiekami, lai novērstu pārkāpumus. Administratīvas un juridiskas procedūras mēdza ieilgt un lietas tikt pārsūdzētas. Gada laikā darba tiesību organizācijas izteica bažas par diskrimināciju no darba devēju puses pret arodbiedrību biedriem.

Apvienošanās brīvība un tiesības slēgt darba koplīgumu kopumā tika ievērotas. Darba ņēmēju organizācijas dažos gadījumos bija neatkarīgas no valsts vai politiskajām partijām, kā arī no darba devējiem un darba devēju asociācijām.

## **b. Piespiedu un obligātā darba aizliegums**

Likums aizliedz visa veida piespiedu vai obligāto darbu. Varas iestādes veiksmīgi ieviesa šos likumus praksē. Noteiktie soda mēri svārstījās no naudas sodiem līdz 15 gadiem cietumsoda un bija pietiekami stingri, lai novērstu pārkāpumus. Labklājības ministrijas pakļautībā esošā Valsts darba inspekcija, kas atbild par darba tiesību likumdošanas ieviešanu, regulāri apsekoja darba vietas un nekonstatēja nevienu piespiedu darba gadījumu. Taču nepietika resursu, lai varētu veikt ilgtermiņa izmeklēšanas ar nolūku konstatēt piespiedu darba gadījumus. Valsts sponsorēta NVO veic izglītojošas kampaņas valsts mērogā, lai veicinātu iedzīvotāju informētību par piespiedu darbu.

Saskaņā ar Valsts departamenta *Ziņojumu par cilvēku tirdzniecības novēršanu*, Latvijas iedzīvotāji – vīrieši, sievietes un bērni tika nodarbināti piespiedu darbā, īpaši citās Eiropas valstīs. Atskaites gadā policija uzsāka izmeklēšanu par četrus latviešu vīriešu piespiedu darbu kādā fermā Latvijā. 2015. gadā, kas ir jaunākie pieejamie šāda veida oficiālie dati, varas iestādes piešķīra valsts palīdzību septiņiem piespiedu darba upuriem, kas tika ekspluatēti piespiedu darbā citās Eiropas valstīs. Lielākajā daļā šo gadījumu sievietes tika aizvilinātas ārpus valsts ar viltotiem darba vai laulības piedāvājumiem, kas patiesībā izrādījās cilvēku tirdzniecība piespiedu mājkalpošanas darbam. Vairāk informācijas par šo jomu skatīt Valsts departamenta *Ziņojumā par cilvēku tirdzniecības novēršanu* vietnē [www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/](http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/).

## **c. Bērnu darbaspēka izmantošanas aizliegums un minimālais nodarbināto vecums**

Ar likumu noteiktais minimālais nodarbināto vecums ir 15 gadi, tomēr, saņemot rakstisku vecāka atļauju, bērni no 13 gadu vecumu var strādāt noteiktus darbus ārpus skolas laika. Likums aizliedz personām, kas jaunākas par 18 gadiem, strādāt nakts maiņās vai virsstundas. Likums nosaka, ka bērni nedrīkst strādāt darba vietās, kas rada draudus viņu fiziskajai drošībai, veselībai vai attīstībai. Par bērnu nodarbinātības likumu ieviešanu praksē ir atbildīgi Valsts darba inspekcijas inspektori, kas šos pienākumus pildīja veiksmīgi. Par pārkāpumiem paredzēti naudas sodi, kuru amplitūda ievērojami atšķiras atkarībā no pārkāpuma smaguma pakāpes un biežuma. Sodu apmērs bija pietiekams, lai novērstu pārkāpumus. Inspekcijas resursi un pārbaudes bija atbilstošas. Gada laikā nebija ziņojumu par pārkāpumiem, kas saistīti ar bērnu nodarbināšanu.

#### **d. Diskriminācija attiecībā uz nodarbinātību un profesijām**

Darba likums un normatīvie akti aizliedz atšķirīgu attieksmi atkarībā no personas seksuālās orientācijas, dzimuma identitātes, rases, ādas krāsas, dzimuma, reliģiskās, politiskās pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, invaliditātes, valodas, vecuma, HIV vai citu infekcijas slimību statusa. Likums pieprasa no darba devēja vienlīdzīgu samaksu par tādu pašu darbu. Nav aizsardzības pret diskrimināciju pilsonības dēļ.

Valsts iestādes efektīvi piemēroja šos likumus un normatīvos aktus, taču regulatīvās aģentūras nepildīja likumu pilnībā. Sodi par pārkāpumiem sasniedza 700 eiro (\$770) un bija pietiekami, lai novērstu pārkāpumus.

Pastāvēja darbā pieņemšanas un darba samaksas diskriminācija pret sievietēm, īpaši privātajā sektorā. Mēneša pirmajos septiņos mēnešos Tiesībsarga birojs uzsāka vienu lietu par diskrimināciju darba vietā, ko iniciēja sieviete, kura apgalvoja, ka viņa tikusi diskriminēta grūtniecības dēļ. Lietu turpināja izskatīt gada beigās.

Diskriminācija darba vietā notika arī seksuālās orientācijas, dzimuma identitātes un etniskās izcelsmes dēļ. Cilvēkiem ar īpašām vajadzībām bija ierobežota pieeja darbam asistentu pakalpojumu, vāji attīstītas infrastruktūras un specializētu programmu trūkuma dēļ. Diskriminācija tika plaši vērsta pret Romu kopienas; bezdarba līmenis romu vidū bija ļoti augsts.

#### **e. Pieņemami darba apstākļi**

Minimālā mēnešalga ir 370 eiro (\$407). Saskaņā ar Centrālā statistikas biroja datiem, 606000 personas jeb 31 procenta iedzīvotāju ienākumi bija zem nabadzības līmeņa, kas ir 291 eiro (\$320) mēnesī.

Likums nosaka, ka darba nedēļa ir maksimums 40 stundas, ietverot vismaz vienu 42 stundu atpūtas periodu nedēļā. Maksimāli pieļaujama virsstundu skaits ir 144 stundas četru mēnešu periodā. Darbiniekiem nav atļauts strādāt vairāk nekā 24 stundas pēc kārtas, 56 stundas nedēļā vai virsstundas ilgāk par 6 dienām pēc kārtas. Likums nosaka kompensācijas maksu vismaz 100 procentu apmērā par virsstundām, ja vien līgumā nav atrunāti citi kompensācijas veidi, taču šie noteikumi reti kad tiek ievēroti. Likums dod tiesības darbiniekiem izmantot apmaksātu ikgadējo atvaļinājumu 28 kalendāro dienu apmērā.

Likums nosaka minimālos darba veselības un drošības standartus darba vietā, kas ir plaši atzīti un galvenajām industrijām atbilstoši. Lai gan darbiniekiem ir



likumīgas tiesības izvairīties no situācijām, kas apdraud to veselību vai drošību, neriskējot zaudēt darbu, šie noteikumi ne vienmēr tika ievēroti.

Valsts darba inspekcijas pienākums ir nodrošināt minimālās darba algas noteikuma ievērošanu, kā arī to ierobežojumu ievērošanu, kas attiecas uz darba stundām un darba veselības un drošības standartiem. Šie standarti ne vienmēr tika ieviesti ēnu ekonomikā. Par pārkāpumiem tiek piemēroti naudas sodi, kuru amplitūda ievērojami atšķiras atkarībā no pārkāpuma smaguma pakāpes un biežuma, tomēr tie bija pietiekami, lai novērstu pārkāpumus. Inspekcijai bija atbilstoši resursi, lai veiktu pārbaudes, risinātu darba standartu problēmas un efektīvi piemērotu darba tiesību likumdošanu. Inspekcijā strādāja 111 darba inspektori, kas bija pietiekami, lai nodrošinātu likuma ievērošanu praksē. Apmēram 23 procenti inspektoru amata vietu bija brīvas mazo algu dēļ.

Maijā Saeima pieņēma grozījumus darba likumā atbilstoši Eiropas Parlamenta direktīvai par darbinieku nosūtīšanu darbā ārzemēs. Likums uzliek par pienākumu darba devējam nodrošināt to, ka viņu nodarbinātības prasības atbilst saņēmējvalsts darba likumam un normatīvajiem aktiem.

Martā Labklājības ministrija ieviesa kritērijus un noteikumus darba drošības uzlabošanai uzņēmumos, kas darbojas bīstamajos sektoros, ar mērķi veidot “prevencijas kultūru”, ieviešot praktiskās drošības apmācības, informācijas apmaiņas braucienus un izglītojošus pasākumus. Valdība ieviesa samaksas reformas, palielinot algas skolotājiem un ugunsdrošības, ugunsdzēsības un glābšanas dienestu darbiniekiem.

Martā sākās tiesas process “Zolitūdes traģēdijas” lietā. Kriminālpasūdzības tika uzrādītas deviņām lielveikala, kurš 2013. gadā sabruka, kā rezultātā bojā gāja 54 cilvēki, būvniecībā un uzraudzībā iesaistītām personām. Lietā turpinājās izmeklēšana.

Līdz septembra beigām Valsts darba inspekcija ziņoja par 54 nāves gadījumiem darba vietās, no kuriem lielākā daļa klasificēti kā dabīga nāve, un 109 smagiem ievainojumiem darba vietā. Kopumā darba vietās bija 581 negadījums, salīdzinot ar 1180 negadījumiem šajā pašā laika periodā 2015. gadā. Valsts darba inspekcija komentēja, ka lielākā daļa traumu bija nelielas un ka darbinieki aktīvi ziņoja par negadījumiem. Lielākā daļa darba traumu un nāves gadījumu notika celtniecības, kokapstrādes un mežapstrādes jomā.

Saskaņā ar dažām aplēsēm, ēnu ekonomika valstī sasniedz apmēram 25 procentus no IKP, un tās dēļ ir grūti noteikt faktisko atalgojuma apmēru. Zemas kvalifikācijas darbu veicēji apstrādes rūpniecībā un mazumtirdzniecībā, kā arī daži valsts sektorā nodarbinātie, piemēram, ugunsdzēsēji, bija biežāk pakļauti

nelabvēlīgiem darba apstākļiem, tostarp garām darba stundām, nepietiekamam virsstundu atalgojumam un patvaļīgām atalgojuma izmaksām.